

Lammesesongen 2022

Godt sal og tomme reguleringslager

Frå utgangen av fjoråret og hittil i år har reguleringslagra vore tomme for både sau og lam. Samstundes har det vore nok heile slakt og stykkingsdelar på industrien sine egne lager, slik at ein har unngått import utover kvoteimporten. Det er med andre ord god marknadsbalanse på både sau og lam for tida. Dette gjer det mogleg for Nortura å ta ut ein høgare pris og setje ned omsetningsavgifta. Dette gjev høgare avrekningspris til sauebonden. Difor vil avrekningsprisen på både sau og lam liggje 6-8 kr over prisen i fjorårets sesong. Bakgrunnen for denne marknadssituasjonen er stabil produksjon og godt sal. Godt sal kjem ikkje av seg sjølv. Ein viktig føresetnad er at Nortura har nok lam å tilby når etterspørselen er størst i september. Det fungerte godt i fjorårets sesong. Nortura-sauebonden leverte lam slik at alle kundar fekk det dei ville ha gjennom heile slaktesesongen. Da må ein også ha med at Nortura hadde ein stor salsvekst på heile slakt til industrikundane. Når reguleringslagra er tomme, må industrikundane kjøpe ferske lam i sesong til full pris. Nortura-sauebonden leverte også lam med flott slaktekvalitet. 90 % av lamma var Stjernelam. Det betyr fornøgdte kundar og ynskje om å kjøpe meir lam.

Nortura har produkt av sau og lam som sel godt. Heilårs-sortimentet til Nortura- Hverdagslam og Gourmet-lam, sel bra. Ca 7 % av tilførselane av lam blir nå seld som Hverdagslam. Det er ein ny og viktig salskanal som aukar etterspørselen etter lam. Designet «Hele Norges lam» som Gilde har på sesong-produkta, fungerer godt. Her får kundane med seg historia om korleis Gilde bidreg til aktivt landbruk over heile det vidstrakte landet vårt. Det er ei god historie i tillegg til ein god middag.

Nå står vi framfor ein ny og spanande slaktesesong. Data-angrepet før jul ramma Nortura hardt, men det kunne gått mykje verre. Bonden merkar best at «Min side» er borte. Det blir jobba på spreng for å få opp ny løysing for elektronisk innmelding. Gris og storfe har fått midlertidige nødløysingar for elektronisk innmelding. Nå er det småfeet sin tur. Småfe vil vera fyrst ute med elektronisk innmelding på den plattformen som nye «Min side» skal byggjast på. Den skal etter planen vera klar til 15. august. Fram til da må ein bruke andre løysingar for innmelding. Versjonen som blir lansert 15. august vil vera ei enkel innmeldings-løysing som skal fungere både for vanlege medlemmer og lammeringleiarar. Nye elektroniske tenester vil bli utvikla med jamne mellomrom på ei moderne og sikker plattform. Dette blir difor bra etter kvart, men denne sesongen vil nok mange sakne det vi hadde.

Foto: Kari Mørkve Jordalen

På fabrikkane blir det jobba hardt for å bemanne opp slakte- og skjereliner. Når pandemien etter kvart sletter taket, skulle ein tru at dette vart enklare. Slik er det dessverre ikkje. Krig i Ukraina og økonomisk vekst i andre land, gjer det mindre aktuelt reise ut å søke arbeid. Sterk konkurranse frå andre land, høgt kostnadsnivå, og svak krone gjer også Noreg mindre attraktivt. Tross utfordringar så skal fabrikkane vera klare til å ta imot årets sau og lam når sesongen startar opp.

Nortura satsar tøft for å få opp prisen til bonden. Dette skal hentast inn i kjedeforhandlingane. Da er det viktig å ha Nortura-bonden i ryggen! Ein god forhandlingsposisjon krev at det ikkje er noko alternativ til Nortura dersom ei butikk-kjede ynskjer å ha nok lam i butikkane sine. Planen er at butikkane skal fyllast med lam i veke 36 og at salskampanjane er i gang for fullt med fulle diskar frå veke 37. Så er det berre å håpa på ein god salssesong som varar langt utover hausten, i godt samarbeid med kjedene. Vi er sjølvsagt spente på korleis prisoppgang, normal reiseverksemd og grensehandel verkar inn på etterspørselen.

Når dette blir skriva, er det tid for å sleppe sau i utmarka over store delar av Noreg. Våren har vore kjøleg og tørt mange stader, men plutsleg kom både varmen og nedbøren og så vart det ein normal vår likevel. Vi håpar difor på ein god beitesommar, der søyer og lam får beite i fred og produsere mat som passar som hand i hanske i Nortura sin nye berekraftsstrategi.

Vi skal stå på for godt sal og vidare prisvekst til sauebonden.

Lykke til med Lammesesongen 2022, i samarbeid med Nortura!

Finn Avdem
Fagsjef småfe i Nortura

Utgiver: Nortura SA
Redaktør: Finn Avdem
Grafisk produksjon: LKT digital AS
Opplag: 2360
Forsidebilde: Frodige lam på haustbeite.
Foto: Linn Hege Engen

Leveringsvilkår for småfe 2022

I årets leveringsvilkår for småfe har Nortura økt Gourmetlamtillegget med kr 1 pr kg, men også skjerpet kravene til vekt og klasse for å få tillegg. Kravet til fettgruppe for å oppnå Gourmetlamtillegg settes nå likt som for Stjernelam.

(gjeldende fra 4. juli)

Tillegg	Sats	Info
Puljetillegg	15-29 stk: kr 10,- 30-49 stk: kr 15,- 50-74 stk: kr 20,- 75-99 stk: kr 30,- 100-129 stk: kr 40,- 130 -209 stk: kr 50,- fra 210 stk: kr 60,-	Puljetillegg beregnes etter antall leverte dyr (eller pr innmelding dersom vi splitter leveransen). Ved samlastning beregnes puljetillegg for samlet antall. Sats er i kr pr stk.
Gjelder sau/lam og geit/kje		
Kvantumstillegg	1000-1999 kg: kr 0,40 2000-2999 kg: kr 0,80 3000-4999 kg: kr 1,20 over 5000 kg: kr 1,70	Satsen gjelder årskvantum slakt av sau og lam, og utbetales som kr pr kg. Kvantumstillegget gjelder ikke ved kassert.
Gjelder sau/lam		
Sesongtillegg lam	uke 31-36: kr 2,00 uke 37: kr 1,50 uke 38: kr 1,00 uke 39: kr 0,50	Gjelder pr kg lam levert i perioden i sesongen.
Tillegg Stjernelam	kr 2,50 pr kg	Gjelder lam etter følgende kriterier: Slaktevekt fra 15,1 kg Klasse O+ eller bedre Fettgruppe 1+, 2-, 2, 2+, 3- og 3
Tillegg Gourmetlam	uke 31-44: kr 3,00 pr kg (Gourmetlam vil også få utbetalt Stjernelamtillegg = 5,50 pr kg i sum kvalitets-tillegg)	Gjelder lam etter følgende kriterier: Slaktevekt fra 17,1 kg Klasse R eller bedre Fettgruppe 1+, 2-, 2, 2+,3- og 3 Gjelder ikke lam som går inn i nisjvarestrømmer.
Effektivitetstillegg sau	uke 31-35 kr 3,00 pr kg uke 42-45 kr 3,00 pr kg	Tillegget benyttes for å styre slakting av sau til ønskede uker.
Lammeringstillegg	kr 15,- pr stk	Gjelder lam, ung sau, sau og vær levert fra besetninger organisert i lammering. Medlemmer i lammering får ikke skyvetillegg, men prisen i ønsket uke er garantert dersom prisen er lavere i slakteuken, gjelder også endringer i grunntilskuddet.
Tillegg økologisk sau/ung sau	kr 1,00 pr kg	Gjelder sau/ung sau innmeldt som økologisk og merket med Debiomerker.
Tillegg økologisk Stjernelam	kr 3,00 pr kg	Gjelder lam med Stjernelam-kvalitet, innmeldt som økologisk og merket med Debiomerker.
Skyvetillegg i sesong Det er ikke mulig å melde inn på ordningen	kr 0,50 pr kg/uke Fra og med uke 27 til og med uke 48	Når innmeldingen i toppsesongen om høsten er større enn slaktekapasiteten, må vi ofte måtte «skyve» dyr ut over ønsket slakteuke. Dette kompenseres med et pristillegg. Skyvetillegg gjelder ikke for medlemmer i lammering. Prisen i ønsket uke er garantert dersom prisen er lavere i slakteuken, gjelder også endringer i grunntilskuddet.
Tillegg RFID-merking	kr 12,00 pr stk	Gjelder lam, ung sau, sau og vær som blir levert med elektroniske øremerker.
Pristillegg ullne skinn	Priser på ullne skinn kommer i slutten av august	Dyr det skal tas ullne skinn fra, bør være slakta før midten av oktober. Det kan være aktuelt å ta pelssauskinn etter denne datoen dersom behovet ikke er dekt. Farga spælsauskinn skal være gråmelerte.
Kvalitetstilskudd lam	kr 450,- pr stk klasse O+ og bedre (Fra 1.1.2023, kr 525,-)	Kvalitetstilskuddet gjelder for lam med kvalitet klasse O+ og bedre. Tilskuddet utbetales ikke for lam som er født foregående år og som slaktes fra og med 1. mars.

Trekk	Sats	Info
Hygienetrekk	kr 120,-	Alle dyr som slaktes med ulla på vil få trekk. Dyr som er så møkkete at de ikke kan klippes rene, vil få trekk. Hjemmeklippede dyr som er forurenset etter klipping vil også få trekk. Dersom forurensingen har skjedd under inntransport eller oppstalling på slakteri, vil ikke produsenten trekkes.
Trekk for skinn i retur	kr 80,-	Trekket er for verdi av skinn, samt salting og håndtering av skinn som tas i retur.
Stoppsets	kr 150,- pr uke	Hvis leveransen er delt på flere hentinger pga lass-størrelse eller flere dyreslag, trekkes det for en stoppsats pr uke. Hvis produsenten selv ønsker å dele sin leveranse på 2 dager, skal det trekkes for stoppsats ved hver henting. Ved samlastning fra 2 eller flere bortfaller stoppsatsen.
KSL-trekk	20 % trekk på avregningspris	Trekkes på leveranser fra besetninger som har manglende KSL-oppfølging. (Mangler egenrevisjon og/eller har avvik som ikke er lukket og som er relevante for varestrømmen). I tillegg utbetales ikke Stjerne- og Gourmetlam tillegg.

Totalmarkedssituasjonen og prisutsikter for lammesesongen 2022

Markedet og lagersituasjonen

Fra 2015 og flere år framover var det overskudd av sau og lam i markedet, noe som førte til oppbygging av slakt på reguleringslager. Redusert engrospris og eksport av sau har økt salget. I tillegg har saueprodusentene lyttet til markedsregulators oppfordring om å ikke øke produksjonen. Produktserien Hverdagslam har også bidratt til å øke lammesalget utenfor sesongene. Sammen med pandemien bidro denne satsingen på produktutvikling og markedsaktiviteter til salgsvekst for produkter av både sau og lam.

Produksjonen av sau og lam er redusert fra toppårene 2017 og 2018 og er nå på et nivå som gir grunnlag for et velfungerende marked framover. Lammene som ble fryst inn i slaktesesongen 2021, litt over 700 tonn til sammen, ble raskt omsatt.

Normal grensehandel og reiseaktivitet gjør at en forventer nedgang i lammesalget sammenlignet med det gode salget i 2021. Tilførselen av lam prognoseres å bli tilnærmet uendret i forhold til 2021. Etter at WTO-kvoten på 206 tonn og import fra Island på 400 tonn er tatt inn, prognoseres et lite reguleringslager av lam på om lag 400 tonn ved utgangen av året.

Resten av Islandskvoten på til sammen 600 tonn forventes å benyttes på sau. En forventer at produksjonen av sau går ned med omlag 4 prosent sammenlignet med 2021. Bakgrunnen for det er at det var uvanlig høy saueslakting i 2021. Engrossalget forventes å reduseres med 7 prosent av grunner nevnt over. Dette gir et lite forventet reguleringslager av sau på 200 tonn ved årets slutt. Så små reguleringslager kan fort bli solgt før nyttår dersom en forventer videre prisvekst etter nyttår.

Prisforventninger til årets sesong

Konsernstyret i Nortura har vedtatt å øke engrosprisen på lam for 2. halvår 2022 med 5,00 kr/kg sammenlignet med 1. halvår 2022. Sammenlignet med høsten 2021 er det en økning på 9,10 kr/kg, opp 11,1 prosent. Som figuren på

neste side viser, vil avregningsprisen for lam ligge godt over fjoråret gjennom hele sesongen. Engrosprisen for sau har økt med 7,50 kr/kg sammenlignet med sesongen i fjor. Omsetningsavgiften er 40 øre lavere per kg enn i fjorårets sesong.

Vi ønsker mest lam når etterspørselen er størst

Prisløypa for lam legges opp med tanke på å få en tilførselskurve som gjør at det blir minst mulig skyving i slaktesesongen. Samtidig er målet å ha tilstrekkelig med lam til å dekke etterspørselen gjennom hele sesongen og fryse inn minst mulig.

Butikkjedene ønsker å komme i gang med sine landsdekkende kampanjer på lam fra midten av september og legger opp sine planer etter det. Det innebærer at vi må legge opp til en prisløype som stimulerer til at en del tar jobben og kostnadene med å sanke sau og plukkslakte lam så tidlig at vi blir leveringsdyktige når sesongen er på topp i butikkene. De siste par årene har dette fungert godt. Vi har vært leveransedyktige gjennom hele sesongen. Dette har heller ikke gått på bekostning av slaktekvaliteten, den har vært god. Starten av prisløypa er derfor lagt opp med tilnærmet samme form som i de foregående årene, men som i fjor, er differansen mellom høyeste og laveste punkt på prisløypa litt mindre enn tidligere. Dermed stimuleres det fortsatt til tidlig levering, samtidig som produsenter i områder med litt senere slakting får en forholdsvis høyere pris. Kjedefene har også vært med på å ha salgstrykk lenger utover sesongen. Dette bidrar også til at prisløypa kan flates ut enda noe mer enn i fjor.

Avregningsprisen til lammeprodusenten består av flere element; engrospris, omsetningsavgift, grunntilskudd og sesongtillegg. Det er summen av endringene i alle disse som danner prisløypa gjennom sesongen.

Prognosen for endring av avregningspris, grunntilskudd og sesongtillegg, sammenlignet med foregående uke i høst ser slik ut:

Utnytt leveringsvilkåra og få betre pris

Nortura-sauebøndene fekk i 2021 utbetalt i middel kr 8,05 per kg lammeslakt i form av tilleggsytningar. Dette er betaling frå fellesskapet for god kvalitet, marknadstilpassing og sparte kostnader, samt ein bonus for levering over eit visst kvantum sau- og lammeslakt til Nortura. Det er difor viktig å setje seg inn i leveringsvilkåra (s.3) og tenkje igjennom korleis ein kan ta ut høgast mogleg pris.

Her er eit eksempel på korleis du kan plusse på avregningsprisen på neste side ved å utnytte leveringsvilkåra. Vi føreset slaktevekt som i 2021 i Nortura (18,9 kg), levert i Gourmetlam-perioden i ei pulje på minst 15 dyr og at garden leverer minst 1000 kg saue- og lammeslakt til Nortura.

- Puljetillegg: (kr 10-60,- per dyr): kr 0,53-3,17 pr kg
 - Tillegg Stjernelam: kr 2,50 pr kg
 - Tillegg Gourmetlam: kr 3,00 pr kg
 - Kvantumstillegg min. 1000 kg slakt : kr 0,40-1,70 per kg
 - Lammeringstillegg (kr 15 per dyr): kr 0,79 pr kg
 - Støtte elektroniske øyemerke (kr 12 per dyr): 0,63 pr kg
- Sum: kr 7,85-11,79 pr kg lam**

Dersom ein utnyttar leveringsvilkåra maksimalt og prisprognosen s. 5 blir ein realitet, så vil eit R lam slakta i veke 35 betale seg med i underkant av kr 73,- pr kg (inkludert grunntilskot). I tillegg kan ein unngå stoppsats på kr 150 dersom ein samlastar med ein eller fleire naboar.

Uke	Dato	Prisendring
27	04.07.2022	kr 0,20
31	01.08.2022	kr 4,60
34	22.08.2022	-kr 0,50
35	29.08.2022	-kr 1,00
36	05.09.2022	-kr 1,80
37	12.09.2022	-kr 2,30
38	19.09.2022	-kr 1,20
39	26.09.2022	-kr 1,50
40	03.10.2022	-kr 0,50
41	10.10.2022	kr 0,00

Konsentrert saueslakting før og etter den travleste lammesesonen er mest rasjonelt

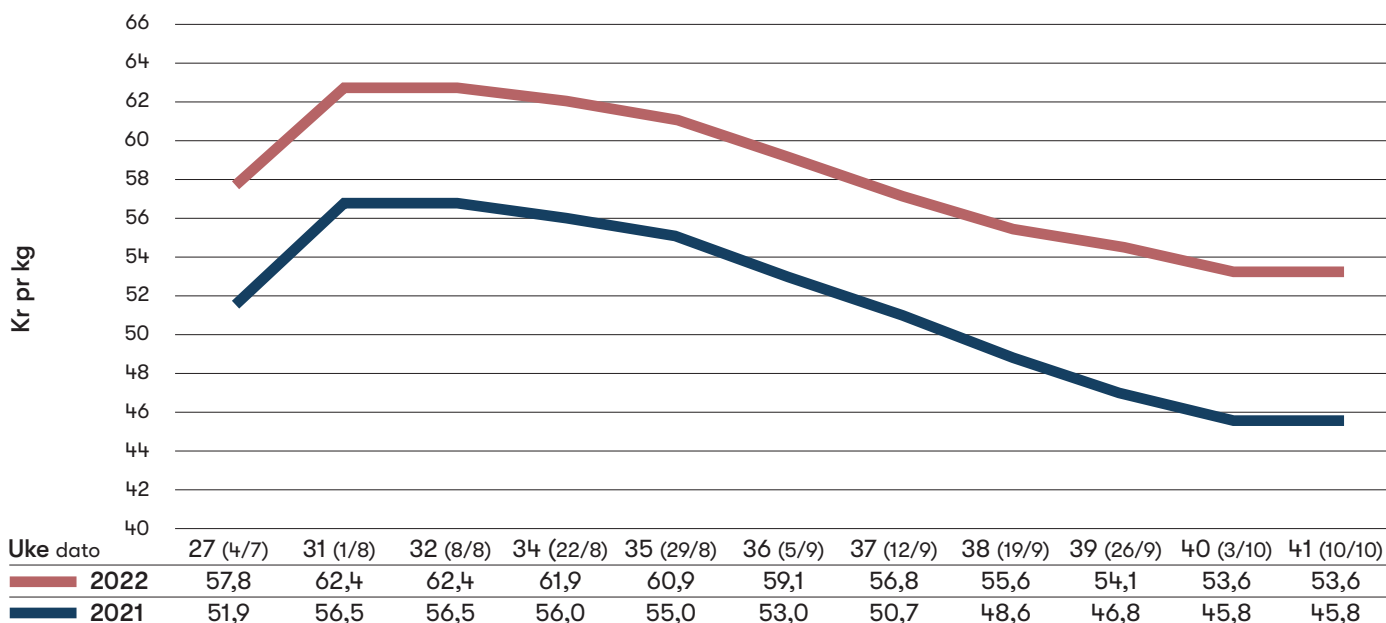
For å få en god avvikling av slakting, skjæring og salg, ønsker vi å styre saueslaktingen utenom ukene med mest lammeslakting. Det er viktig at slakteriene bruker kapasiteten på å få nok lam ut i markedet i de mest hektiske ukene av sesongen. Derfor legger vi opp til en prisløype som stimulerer til konsentrert slakting av sau i starten og mot slutten av lammesesonen. I disse periodene er slakte- og skjærekapasiteten for sau god, fordi det fremdeles er sesongarbeidskraft på slakteriene. Dermed kan en også utnytte råstoffet bedre.

Figuren under viser prisprognosen for sesongen 2022 sammenlignet med i fjor. Den største forskjellen er at prisnedgangene i slutten av september er litt mindre enn i fjor. Det gir en noe flatere priskurve.

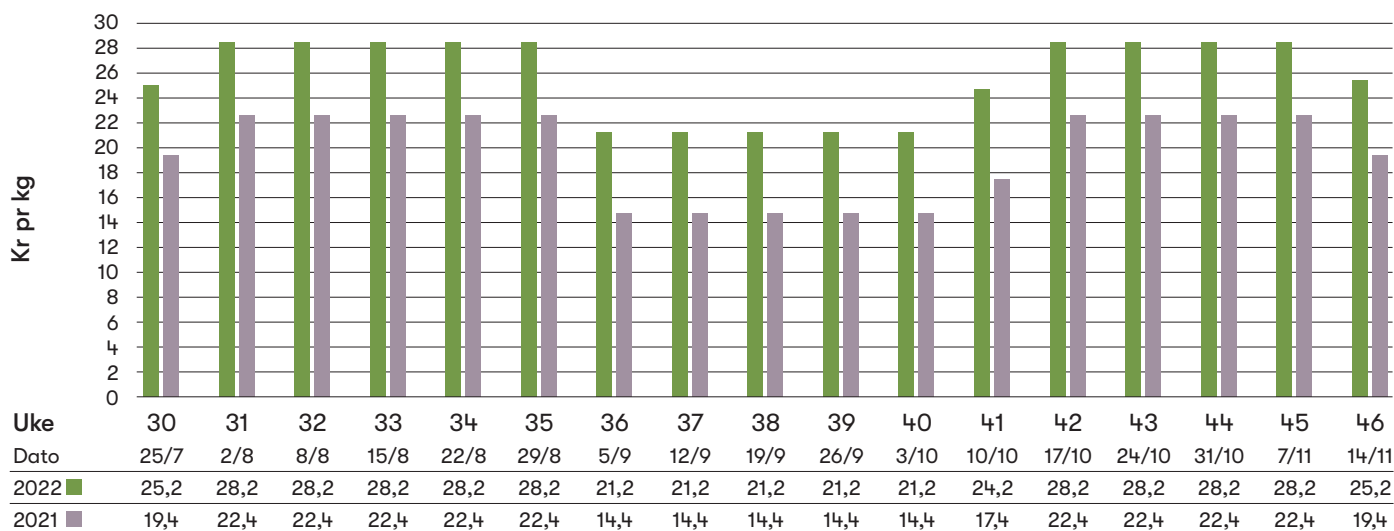
Når det gjelder prisnivå i 2022, tas det forbehold om endringer i slaktekostnader, innmat- og skinnverdier, m.m. som vi ikke er kjent på det tidspunktet dette skrives.

Prisløypa for sau er utformet med tanke på å stimulere til slakting i femukersperioden før uke 36 og i de fire ukene som starter med uke 42. Det er variasjon i engrospris, grunntilskudd og effektivitetstillegg som former prisløypa. På enkelte slakteri kan det være ledig slaktekapasitet i uke 41, uka før siste periode med effektivitetstillegg. Meld derfor gjerne inn sau i uke 40 med ønsket slakteuke i uke 42. Vi har da mulighet til å trekke fram sau til uke 41 dersom det blir ledig slaktekapasitet. Bonden vil få prisen som blir i uke 42.

Prisprognose lam klasse R 16,1 - 23 kg inkl. sesongtillegg og grunntilskudd

Prisprognose sau klasse R inkludert grunntilskudd og effektivitetstillegg

99,7 % Oppslutning om Kvalitetssystem i Landbruket (KSL)

Kjøttbransjen ble fra 1. april 2018 enige om en ny avtale der bare slakt fra gårdsbruk med aktivt KSL skal inngå i produkt med «Nyt Norge»-merking. Kjøttbransjen ønsker at «Nyt Norge»-merket både skal garantere at maten er norsk og produsert av bønder som kan dokumentere at de følger norske lover og regler. Dette skal styrke tilliten til norsk mat.

Kvalitetssystem i landbruket

Pristrekk for ikke KSL-godkjente slakt er 20% av avregningspris. 20 % pristrekk er likt for alle slakterier i Norge. Trekket skal finansiere kostnader med å ha to varestrømmer. I tillegg blir det i Nortura ikke utbetalt Stjerne- og Gourmetlamtillegg på slakt fra gårder uten aktivt KSL. For lam kan derfor pristrekket fort bli over 16 kroner pr kg.

Det er heller ikke mulig å melde inn slakt elektronisk uten å ha aktivt KSL. Produsenter uten aktivt KSL må derfor melde inn slaktedyra via telefon til Medlemssenteret. Her blir bonden rådet å vente med å melde inn dyr til KSL er på plass.

2 300 slakt eller 0,3% av alle sau/lam Nortura slakta i 2021 fikk trekk på grunn av manglende KSL. Dette er en liten gledelig nedgang fra 2020, og ingen stor andel. Vi håper likevel at antallet går videre ned i år. Det er vanskelig å finne kunder som vil kjøpe disse slakta.

For å unngå pristrekk må du derfor sørge for å ha aktivt KSL før du melder inn dyr. Gå inn på <https://stiftelsenorskmat.no/no> klikk på «LOGG INN KSL» og sjekk når egenrevisjonen går ut på dato. Skjer dette midt i slaktesesongen, så gjennomfør egenrevisjon så fort som mulig, så slipper du å tenke på dette i en travel høsttid.

Sørg for å lukke alle relevante avvik og meld fra om dette til KSL. Et relevant avvik er viktig for matsikkerheten og/eller dyrevelferden, derfor bør avvik følges opp raskt, samtidig som du unngår trekk. Trenger du hjelp til å gjennomføre egenrevisjon eller lukke avvik, kan du kontakte Stiftelsen norsk mat på tlf.nr. 24 14 83 00.

Sjekkliste ved innmelding og levering

Medlemmer/leverandører i lammering melder inn dyra sine til lammeringlederen om ikke annet er avtalt. Lammeringleder foretar en kollektiv innmelding fra ringen på ny elektronisk innmelding. Ved spørsmål om innmelding, kan lammeringleder kontakte Medlemssenteret på telefon 955 18 400. De som ikke er med i lammering, melder inn sine dyr på vanlig måte på ny elektronisk innmelding eller kontakter Medlemssenteret på telefon 955 18 400.

Ved innmelding oppgis:

- Leverandørnummer
- Antall lam

- Antall ung sau
- Antall sau
- Ønsket leveringsuke
- Eventuell samlastning og med hvem
- Eventuell egentransport til slakteri
- Om det er økologiske dyr, villsau, nisjedyr eller dyr i retur.
- Signalmerker bestiller du fra Os ID: osid.no/ tlf 62 49 77 00
- Om dyr har avvik som det er viktig at transportplanlegger og transportør får vite om. Noter individnummer. (se egen sak om matkjedeinformasjon).
- Andre beskjeder som er viktig for slakteri eller transportør
- Husk å melde fra om besetningen har restriksjoner pålagt av Mattilsynet

Ved levering:

- Dyra må være samla og leveringsklare når dyretransportbilen ankommer
- Dyra skal ha godkjente og lesbare øremerker, 1 elektronisk. Husk at du bare kan bruke årets merker på årets lam. Mister et dyr øremerket, så må du bestille erstatningsmerke. Dette er forskriftsbestemt og merkene blir også brukt ved kategorisering av dyr (om dyret er lam, ung sau eller sau) på slakteriet
- Riktig antall dyr i forhold til innmeldte
- Økologiske dyr, nisjedyr, villsau (ved blandingslass) og returdyr skal være signalmerket
- Ferdig utfylt skjema for evt. retur- og nisjeslakt skal leveres sjåfører
- Dyra skal være tørre
- Ulla bør være fri for merkemaling, flis, møkk og vegetabiler
- Syke og skadde dyr skal ikke transporteres. Dyr som du er i tvil om er transportdyktige, skal settes til side og presenteres for sjåføren før opplasting.

Innmelding, merking og levering av Villsau (Gammelnorsk sau)

Det er viktig for slaktestatistikken, ROS-analysen og bruken av slaktedyra, at villsau kan skiller fra annen sau. Når du melder inn villsau på telefon, så si fra at innmeldingen gjelder villsau. Ved innmelding på ny elektronisk innmelding, velger du avtaletype VILLSAU.

Levering av kun Villsau

Produsenter som leverer kun villsau på den enkelte levering, trenger ikke å merke disse med signalmerker for villsau. Villsauen blir «identifisert» ut fra avtaletypen som blir registrert ved mottak på slakteriet.

Levering av blandingslass av villsau og sau av andre raser

Produsenter som leverer blandingslass av villsau og sau av andre raser, må merke villsauen med signalmerker. Da er det mulig å skille villsau og annen sau fra samme leverandør fra hverandre. Merkene må settes på av produsenten umiddelbart før levering.

Rutiner for retur og nisje i Nortura

Tenker du å ta slakt i retur, eller er du nisjeprodusent? Her er litt informasjon om dette, og hva du må gjøre når du skal ta tilbake slakt som nisje eller retur:

Retur:

- Retur skal være til egen husholdning. En kan derfor ta maks ca. 300 kg returslakt i løpet av et år

- Det er laget ett felles skjema for retur der du kan bestille ulike partering, andre tjenester og hva dette koster pr kg. Skjemaet finner du på medlem.nortura.no eller hos Medlemssenteret. Det skal fylles ut og sendes med dyretransporten ved levering
- Husk å melde inn dyr du skal ha i retur på egen avtale, Retur. Dette er viktig da vi ikke kan disponere disse dyra i vår varestrøm, og det blir enklere å planlegge mannskapsbehovet på returavdelingene våre
- Returdyr skal signalmerkes før henting, bestill merker i god tid hos Os ID, osid.no eller tlf 62 49 77 00
- Ikke-medlemmer vil få et prispåslag på 50% for andre tjenester enn slaktning

Nisje:

- Nisje er slakt som skal selges eller serveres utenfor egen husholdning
- Nisjeprodusenter må være medlemmer i Nortura og ha egen nisjeavtale
- Partering må avtales før innmelding (Nortura-anlegg eller annen skjærebefordring)
- Nisjedyr skal meldes inn på egen avtale, Nisje. Dette er viktig da vi ikke kan disponere disse dyra i vår varestrøm
- Skjema for nisjeslakt finner du på medlem.nortura.no eller hos Medlemssenteret. Skjemaet fylles ut i to eksemplarer og sendes med dyretransporten ved levering
- Nisjedyr skal signalmerkes før henting, bestill merker i god tid hos Os ID, osid.no eller tlf 62 49 77 00
- Du får en vanlig avregning og kjøper de aktuelle slaktene tilbake til engrospris levert på en av våre slakteriers rampe

Som vanlig oppfordrer vi til å ikke bestille retur av slakt i den mest hektiske slaktesesongen for lam.

Rutinar for retur av ullne skinn

35 000 skinn vart teke i retur i Nortura i 2021. Det er difor viktig å ha gode rutinar for dette, slik at denne varestrømmen fungerer best mogleg for både Nortura og sauebonden.

1. Kva dyr og periode vi tek ansvar for å ta returskinn

Vi tek av returskinn i perioden juni, juli, august, september og oktober. Utanom desse periodane tek vi ikkje ansvar for skinn som blir øydelagde i slakteprosessen.

Vi tek ansvar for å ta returskinn av lam og vårklypt sau i normalt godt hold. Fylgjande type dyr tek vi returskinn av berre på produsentens eige ansvar:

- Mohair og Kashmir geit/kje
- Sau med heilårsull
- Små lam og sau med feittgruppe 2- og lågare

Når Nortura tek ansvar for at jobben blir gjort, betyr det at eventuelle skader på skinn blir erstatta (sjå punkt 4). Når det blir gjort på produsentens eige ansvar, blir eventuelle skader ikkje erstatta.

2. Skjema for bestilling av returskinn

Det skal brukast skjema «Returskjema skinn og hud» når ein bestiller skinn i retur. Gå til menypanelet «Retur av

Nortura Medlemssenter har felles telefonnummer – 955 18 400

Vi minner om at Nortura Medlemssenter nå har felles telefonnummer 955 18 400. Det er nå felles innmeldingsfrist for telefoninnmelding og elektronisk innmelding:

- Ny elektronisk innmelding: Innen tirsdag kl 08.00 uka før ønsket levering
- Telefon: Innen tirsdag kl 08.00 uka før ønsket levering (Medlemssenteret åpner kl 07.00)

Medlemmer av lammeringer skal melde inn til lammering-lederen dersom ikke annet er avtalt.

skinn» under Småfe på Medlemsportalen, så finn du dette skjemaet. Her skal du skrive på dersom du har ynskje om at skinnen skal sendast til eit spesielt garveri, elles blir skinnen sendt til det garveriet slakteriet har avtale med. Lever utfylt skjema med dyretransporten.

3. Merking av dyr ein skal ta returskinn av

Dyr ein skal ta returskinn av, skal merkast av produsenten før levering med signalmerker av plast. Bestill returskinnmerker eller pelssaulaget sitt returmerke frå Os ID i god tid. Returskinnmerka skal delast i to, og bli sett i med vanleg merketang.

4. Erstatning av skinn som blir skada

Når eit skinn blir skada, og Nortura tek ansvar for å ta returskinn av dyret, skal produsenten få tilbydd eit erstatningskinn som kompensasjon. Kryss av på returskinnskjemaet dersom du ynskjer erstatningskinn ved evt. skade på skinnen ditt.

5. Skinn som er merka med pelssaulaget sine signalmerke

Når dyr er merka med pelssaulaget sitt signalmerke (orange) kjem til slaktning, så må Donnia sin fylgjesetel fylgje skinnen.

Vi oppfordrar til å ta returskinn berre i slaktesesongen juni-oktober. Ulla på vinter- og vårslakta sau er for stiv, ofte tova og difor ikkje egna til beredningsskinn. Det er difor bortkasta tid og pengar å ta returskinn i denne perioden. Ein bør heller ikkje ta returskinn av sau med heilårsull.

Reduser risikoen for vêrsmak og -lukt

Vi må alltid vera på vakt mot at det blir lukt- og smaksfeil på vêrlamslakta om hausten. Årsaka til at dette skjer, er hormonelle endringar hjå vêrlamma når paringssesongen nærmar seg. Vi har difor laga fylgjande råd for å redusere risikoen for lukt og smaksfeil på vêrlam:

- Alle vêrlam bør vera slakta seinast tre veker før paringssesongen startar. Det betyr at vêrlam som ikkje er slaktemogne ved sanking, bør setjast på intensiv slutfôring på kraftfôr og grovfôr eller eit godt grønnfôrbeite rett etter sanking.
- Sorter søyelam og vêrlam. Det er spesielt viktig dersom slutfôringa går føre seg inne. Dette gjev også meire ro i flokken og betre tilvekst.

God økonomi med slutfôring sjølv med dyrare fôr

Både kraftfôr og grovfôr har blitt dyrare dette året. Det er difor grunn til å spørje seg om dette bør føre til endra strategi for slutfôring av lam. Vi gjorde difor den same rekneøvinga som i fjorårets lammesesonhefte. Kva økonomi er det i å slutfôre eit lam på 35 kg levandevekt (14 kg slaktevekt kl O+) sankt 1. september til eit 45 kg's lam (19 kg slaktevekt kl R). Fôret vi har rekna på er:

- 1) Gjenvekst av eng (håbeite),
- 2) Raigrasgjenvekst+ håbeite
- 3) Håbeite + Formel lam.

Vi reknar med at bruket leverer minst 5 tonn sau- og lammeslakt, ligg i distriktstilskotszone 2, er medlem i lammering og at lamma blir levert i pulje på 210 dyr og meir. Reknestykket inkluderer tilskot frå staten som blir utbetalt

av Nortura: Grunn- og distriktstilskot og slakteilskot. Vi auka grovfôrprisen med kr 1 pr FEm og kraftfôrprisen med kr kr0,93 pr FEm i forhold til fjorårets pris. Slakteverdi og fôrforbruk er berekna med verktøya Nortura Sauefôring og slakte-oppgjerskalkulatoren 2022 som du kan laste ned frå Medlemsportalen.

Dette reknestykket viser at det er enda betre butikk å slutfôre lam i år enn i fjor. Dette kjem av at prisen pr kg slakt har gått opp så mykje at det meir enn veg opp auken i slutfôringskostnaden. Ein har nå att 250-300 kr for å slutfôre dette lammet. Dersom lammet står i fare for å miste grunntilskotet (under 13 kg slaktevekt) og slakteilskotet (kl O+ og betre), så blir slutfôringa enda mykje meir lønsam.

Økonomi med å slutfôre eit 35 kg's slaktelam O+ lam

Slutfôring	Sannsynleg tilvekt g/dag	Fôrforbruk FEm pr lam	Pris pr FEm	Slutfôringskostnad	Startverdi 1. sept. O+ lam 14 kg slaktevekt	Tal slutfôringsdagar	Sluttverdi R lam 19,4 kg slaktevekt	Verdiauke	Verdiauke minus slutfôringskostnad
Gjenvekst av eng (håbeite)	200	50	2,15	107	Kr 1 392	56	Kr 1798	Kr 406	Kr 299
Gjenvekst av raigras/håbeite	400	40	2,60	104	Kr 1 392	28	Kr 1808	Kr 416	Kr 312
Håbeite/ Appetittfôring Formel lam	400	15 25	2,15 5,30	165	Kr 1392	28	Kr 1808	Kr 416	Kr 251

Lønsamt å vera med i lammering

Oppslutnaden om lammeringane kryp oppover. Over 82% av alle sau/lam Nortura slakta i 2021 kom frå ein sauebonde som er organisert i lammering. Medlemskapet i lammeringen gjer noko med kvaliteten på lamma som sauebonden leverer og utbetaling av tilleggssytingar. Tabellen til høgre syner høgare utbetaling av kvalitets tillegg, samstundes som også puljetillegget er større hjå

lammeringmedlemmene. Høgare sesongtillegg tyder også på at lammeringmedlemmene kjem tidlegare i gang med slakting om hausten. Ta kontakt med ein rådgjevar i Nortura om du vil bli med i, eller vil starte ein lammering.

Resultat innanfor og utanfor lammering i 2021:

Andel i lammering	82,3 %	
Utanfor lammering	17,7 %	
Kvalitet lam	Innanfor lammering	Utanfor lammering
Vekt, kg	19,23	17,08
Klasse	R	R-
Fettgruppe	2+	2+
Andel Stjernelam	92 %	81 %
Andel Gourmetlam	64 %	47 %
Økonomi lam	Innanfor lammering	Utanfor lammering
Avregningspris pr lam	819	687
Puljetillegg	45	20
Sesongtillegg	16	10
Kvalitetstillegg stjernelam	42	31
Kvalitetstillegg gourmetlam	25	17
Lammeringstillegg	15	
Økonomisk resultat pr lam*)	962	765
Forskjell pr lam	197	

*) I tillegg kjem kvantumstillegg

Vektgrenser som betyr mykje for prisen

Foto: Linn Hege Engen

Nokre vektgrenser fører til store prishopp. Difor er det viktig å treffe desse vektgrensene så godt som mogleg når ein plukkslaktar.

Viktige slaktevektgrenser som fører til prishopp

Slaktevektgrense	Verknad på pris
13,1 kg	+ kr 6 pga ny vektgruppe på prislista og endra slaktekostnad. + kr 3,80 til 4,80 pga at berre lam med 13 kg slaktevekt og tyngre som får utbetalt grunntilskot
15,1 kg	+ kr 2,5 pga Stjernelam-tillegg om feitt- og klassekrava også er oppfylte
16,1 kg	+ kr 4,50 pga ny vektgruppe på prislista
17,1 kg	+ kr 3 pga Gourmetlam-tillegg om feitt-, klasse- og datokravet også er oppfylte

Kva levandevekt lammet bør ha for å oppnå desse slaktevektene, kjem an på slakteprosenten (% slaktevekt av levandevekt). Her er dei viktigaste faktorane som påverkar slakteprosenten:

- Godt kjøttsette lam av tunge raser har høgare slakteprosent enn lam frå lettare raser.
- Tunge lam med god tilvekst har høgare slakteprosent enn lette lam med lågare tilvekst.
- Lam vege i eit sankegjerd med lite beitegras i vomma har høgare slakteprosent enn lam som går på eit godt haustbeite med vomma full av beitegras.
- Lam vege om morgonen før beiting har høgare slakteprosent enn lam vege om kvelden.

Nedanfor har vi laga ein hjelpetabell for å vurdere kva levandevekt som skal til for å koma over desse viktige vektgrensene.

	Norsk kvit sau slakteprosent		Spælsau slakteprosent	
	Rett frå sankekve	Håbeite	Rett frå sankekve	Håbeite
	45,0 %	42,0 %	42,0 %	39,0 %
Slaktevekt	Levandevekt, kg	Levandevekt, kg	Levandevekt, kg	Levandevekt, kg
13,1	29,1	31,2	31,2	33,6
15,1	33,6	36,0	36,0	38,7
16,1	35,8	38,3	38,3	41,3
17,1	38,0	40,7	40,7	43,8

Klasse O+ gjev også eit stort prishopp. Dette er kravet for å få kvalitetstilskot lammeslakt på kr 450 pr lam frå staten. Medel slaktevekt for eit O+ lam ligg mellom 14 kg og 15 kg. Lette, mindre kjøttfulle raser krev høgare vekt for å oppnå O+ enn tyngre raser.

Rett øyremerking er avgjerande for effektiv slakting og rett og raskt slakteoppgjær

Ein stor tidstjuv på slakteria våre er å finne ut av kven som er eigar av slaktedyr når dei er feilmerka eller manglar merking. Tid er pengar og i Nortura er det bonden som betaler for tida.

Andre fordelar med rett merking:

- Avrekninga blir raskt tilgjengeleg for bonden
- Slaktekapasiteten aukar og det blir mindre skyving
- Slaktedata kjem raskt over til Sauekontrollen, Animalia og andre brukarar av slaktedata

Her er nokre skjekk-punkt:

- Har alle slaktedyr øyremerke?
- Har alle merkedelane på lammet same individnummer?
- Er øyremerka lesbare og ikkje fulle av møkk?
- Er all innkjøpt sau, inkludert avlsvêrar og kåra vêrlam, merka med kvitt øyremerke med dyrehaldsidentifikator til ny eigar og nytt individnummer? Hugs her at øyremerket blir brukt som hjelpemiddel for å gje dyret rett kategori. Det kan difor vera lurt at også kvite øyremerke på innkjøpte slaktelam har eit individnr som startar med siste siffer i fødselsåret. Elles hamnar fort store kåra vêrlam i kategorien ung sau eller vêr.
- Er elektronikken i det elektroniske opprinnelsesmerket frå seljar øydelagt? Dette sikrar mot at det er dette merket som blir registrert, og ikkje opplysningane på det kvite øyremerket frå eigar. Opprinnelsesmerket skal ikkje klippast av.
- Er alle årets slaktelam merka med årets merke, dvs at individnr startar med siste nr i fødselsåret.

Skittent øyremerke

Slik øydelegg du elektronikken i opprinnelsesmerket:

Antenna ligg ca 2mm inn i merket. Set difor spissen på avbitartonga så langt inn som vist på biletet og klem til. Pass på at det som er prega på merket er leseleg etter at du har øydelagt elektronikken og merket må ikkje dette ut. Det går også an å kjøpe elektroniske kvite øyremerke. Da er det ekstra viktig å øydeleggje elektronikken i opprinnelsesmerket, slik at det ikkje blir lest av to øyremerke på eit dyr. Da blir dette registrert som to individ og det blir forskyving på linja.

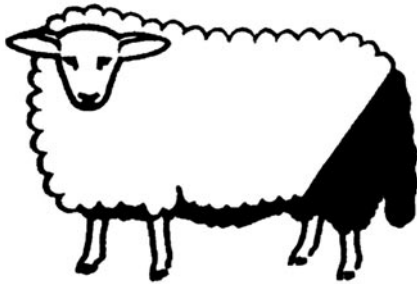
Slik øydelegg du elektronikken i eit elektronisk øyremerke

Ull er «gull»

**Det er stor etterspørsel i markedet etter norsk ull. Vi greier ikke å produsere nok Crossbredull av beste klasse, også kalt C1 ull.
- Ullfabrikkene vil ha mer folkens!**

Av Eirik Kolbjørnshus, småferådgiver og leder av Nortura Klyppeteam i Nortura

Nå når høsten kommer er dette noe vi som saueprodusenter kan gjøre noe med. Er vi flinke til å ta vare på ulla fram til klippetidspunktet og under klippingen, vil vi øke andelen C1 ull med flere prosent. Om det er fare for å få tistler, skogsbøss, halm eller andre vegetabiler i ulla, er det viktig å klippe dyra før dette skjer. Ikke vær redd for å klippe dyra med en gang de kommer hjem fra utmarksbeite, om sauene går på områder som kan forringe ullkvaliteten. Vi vil også minne om god ullbehandling under klipping. På gårdene er det saueklipperen som er ansvarlig for å demonstrere uttak av lår-, buk- og haleull. Lær sortering av klipperen og ha tilstrekkelig arbeidskraft i forhold til farten på de klipperne som gjør jobben. Denne skissen viser hva som bør sorteres bort.

Skisse av ull som skal sorteres bort

For å være sikret godt avlsmateriale i forhold til ullkvaliteten, er det en nødvendighet å kjøpe kåra værlam. På de hvite sauetypene er ulla kontrollert og godkjent for klasse C1 og på spælsauen F1. Disse to klassene gir også høyeste pris på avregningen. Under kåringssjået har ulla en sentral plass, og er det eneste stedet en kan få godkjent dyr med tanke på ullkvaliteten. Ulla blir sjekket for marghår, død- hår, spenst, glans og lengde.

I Norge har vi en av de beste ullordningene i verden. Derfor blir ulla sortert på gården og slakteriet. Ulla går så videre til ullmottaket for klassing av kvalitet, presset og sendt til vasking for deretter å klargjøres for salg. Dette gjør at kjøperne får kjøpe den kvaliteten de ønsker. På verdensmarkedet har ulla sin pris. I og med at ulla fra Norge ligger i øvre prissjiktet i sine klasser, kan bonden også tjene på ulla si. I tillegg til salgsprisen er vi også avhengig av tilskudd fra staten. Dette tilskuddet har vært på samme nivå i flere år. Dette året gikk Norilia, Fatland ull og NSG ved ull og klipperådet sammen for å få opp tilskuddet på ull, uten å få gjennomslag. Samme grupperingen planlegger å gjøre ytterligere fremstøt i neste forhandling, fordi vi har et verdifullt og attraktivt produkt.

Eirik Kolbjørnshus instruerer ivrige medlemmer av Nortura Klyppeteam

I flere år har Nortura hatt sitt Nortura Klyppeteam. Dette er en gruppe klipperer som har sagt seg villige til å hjelpe Nortura sine produsenter med klipping av sauene deres. Som en motytelse får klipperne klesmateriell og en sosial treningsamling. Dette er en fordel for de klipperne som har mye å gjøre, slik at de kan få hjelp av de som har mindre å gjøre. De som er i oppstarten av karrieren får tilgang til flere oppdrag gjennom denne ordningen. Kjenner du en som er i starten av sin klippekariere, er det bare å melde dette til din rådgiver i Nortura som hjelper han videre inn i Nortura Klyppeteam. På Medlemsportalen under småfe kan du klikke deg inn og finne aktuelle klipperer i ditt nærområde, om det er et problem med å skaffe saueklipper. En liten presisering i den forbindelse er at saueklipperer ikke vokser på trær. Har en først fått et forhold til en klipper, tjener alle på at denne klipperen blir godt ivaretatt.

Lenke til Nortura klyppeteam:
medlem.nortura.no/smaafe/nortura-klyppeteam/
Lenke til artikkel om hvordan du tar vare på saueklipperen og sauene ved klipping: medlem.nortura.no/sistenytt/gode-rad-for-skansom-klipping-og-fornoyde-saueklippere-article42968-11794.html

Nord-Norge jobber med å bygge opp sitt klippeteam nå til høsten. Flere i nord fikk kjenne på hvordan det var å ikke ha norske klipperer tilgjengelig under koronapandemien. Da ble det vanskelig å reise over landegrensene, og flere utenlandske klipperer uteble. Dette resulterte blant annet i at noen klipperer fra Nortura Klyppeteam reiste til Nord for å klippe sau. Stor takk til disse som viste vilje til å hjelpe den nordnorske saueprodusenten. Nortura ser positivt på å støtte det norske saueklippermiljøet gjennom Nortura Klyppeteam og støtte av klippearrangement som NM.

Stor økning i andelen norsk ull til norske kunder

Av Marion Tviland, Leder Ullavdelingen i Norilia

Prioriterer ull til det norske markedet

Ull som blir levert inn for klassifisering på Nortura og Norilia sine ullstasjoner blir solgt videre av Norilia. Norilia selger ull til norske ullvarefabrikker og andre norske kunder som ønsker å bruke norsk ull.

Samtidig er Norilia sikret avsetning på all ull gjennom sin eksport til søsterselskapet Curtis Wool Direct i UK som kjøper, foredler og selger norsk ull til verdensmarkedet.

1/3 av ulla til norske kunder

De siste 5-6 årene har Norilia opplevd en betydelig økning i etterspørselen etter norsk kvalitetsull. Bare de siste par årene har for eksempel Rauma Ullvarefabrikk økt bruken av norsk ull med nesten 50%. I 2021 produserte Rauma garn av over 200 tonn med vasket norsk ull levert av Norilia.

- Økningen kommer særlig som følge av den store strikketrenden som har vært de siste årene der garn av norsk ull har blitt stadig mer etterspurt og at vår eksportsatsning på Røros Tweed nå virkelig begynner å gi resultater, forklarer Erling Digernes i Rauma Ullvarefabrikk. I tillegg har nye kunder kommet til, som Gudbrandsdalens Uldvarefabrik, som har begynt å bruke norsk ull i sine bunad- og møbelstoff igjen.

Totalt for 2022 estimerer Norilia at om lag 1/3 av volumet levert inn til Nortura og Norilia sine ullstasjoner, tilsvarende rundt 800 tonn ull, vil gå til norske kunder. Nesten alt som kommer inn av C1 går til norske kunder. I tillegg går mye A1, en del B1 og C1S og noe F1 og alt av F1P til norske kunder.

Med fokus på å bruke mest mulig norsk ull produserer Gudbrandsdal Uldvarefabrikk hvert år ca 600 000 meter tekstil- og bunadstoff Foto: Gudbrandsdalens Uldvarefabrik

Tilgang på ull av god kvalitet avgjørende

For Rauma er norsk ull grunnfjellet i produksjonen. Og Rauma har tro på at norsk ull er en fiber for fremtiden.

- Når vi har valgt å satse på produksjon i Norge, vet vi at vi ikke kan konkurrere på pris. Det stiller desto høyere krav til kvalitet. Norsk klasse 1 ull er særlig egnet til våre bruksområder, og holder høy kvalitet, sier Digernes. Øyvind Myhr hos Hillesvåg Ullvarefabrikk har også stor tro på fremtiden for norsk ull.

- Vi tror det fremover vil være mulig å mangedoble volumet vi selger av norsk ull. Men for å klare det er vi helt avhengige av økt tilgang på kvalitetsull. Skal vi investere og utvide driften må vi vite at det er ull tilgjengelig, understreker Myhr.

I 2021 produserte Rauma Ullvarefabrikk garn av over 200 tonn med vasket norsk ull levert av Norilia Foto: Rauma Ullvarefabrikk/Lars Olav Dybvig

Nortura PROFF har vind i seilene og gjør seg klar for

Tidenes lammesesong med verdens beste råvarer

Sousvidekokt lammebø med sjysaus og bakte poteter.

Av Therese Lyster, kategorisjef Nortura PROFF

Nortura PROFF er en offensiv og innovativ leverandør til storhusholdning og servicehandel. Vi er her for å bistå våre kunder med å tilby de beste råvarene som finnes på det norske markedet. Vi strekker oss langt for å tilby det unike, det trygge og den beste kvaliteten på alle våre varer.

Nortura PROFF har en felles tro på at matglede som fundament er det største av alt – og jobber kontinuerlig med å være oppdatert på de nyeste mattrendene til enhver tid. Nortura PROFF er stolte over å kunne tilby et bredt og variert spekter av produkter – til alle døgnetts måltider og alle årets sesonger, og lammesesongen er ett av høydepunktene.

Det er gledelig å se at vi nå er på vei ut av pandemien. Nortura PROFF er klar for å gripe mulighetene som ligger foran oss, men mye har også endret seg. For eksempel er det en økende utfordring å få tak i faglærte og utenlandsk arbeidskraft til kjøkken. Det skaper et behov for flere ferdigløsninger på råvaresiden, som kan gjøre det enklere å drive kjøkkenet med ufaglært arbeidskraft.

Flere sousvidekokte produkter, flere ferdigretter og snarveier som gjør kjøkkenhverdagen enklere, er noen stikkord. Nortura PROFF lanserte for eksempel nylig en sousvidekokt lammebø. Den har fått kjempegod mottagelse på alt fra cruisebåter til hotell.

Pandemien har vært en vekker for mange om at vi trenger norsk matproduksjon, og at vi trenger å bli mer selvforsynte. Etterspørselen etter lokal mat er også økende. I en undersøkelse fra Norsk Mat, svarte folk at det å trygge norske arbeidsplasser, både for bonden og industrien, var den viktigste grunnen til at de valgte norsk mat.

(Kilde: Den nasjonale folkehelseundersøkelsen 2020 fra Folkehelseinstituttet.)

Til lammesesongen i fjor lanserte Nortura PROFF I «Gilde Høgfjellslam frå Nord-Gudbrandsdal». Det ble en skikkelig suksess. Mange av Norges beste restauranter satte lam på

Lammeribbe med bakt, smørsteik sellerirot.

Lammecarrè med urtepoteter

Besøk gjerne
vår nettside
www.norturaproff.no
for inspirasjon og
matglede!

menyen og man fikk strålende tilbakemelding på råvarene. De norske kokkelandslagene jobber også med lam som råvare inn mot sine konkurranser senere i år. Nortura PROFF, i samarbeid med bonden og foredling på fabrikk, plukker ut de aller beste lammene som de aller beste kokkene skal representere matnasjonen Norge med!

Dette resulterer i ambisiøse salgsmål for Nortura PROFF til lammesesongen i år på lam og sau, «Gilde Høgfjellslam frå Nord-Gudbrandsdal» og selvsagt pinnekjøtt til jull!

Tusen takk for fantastiske råvarer!

Produktutvikling og nytt design har gitt Gilde-lam et løft

Av produktsjef Cecilie Strøm Haukeberg

Produktutvikling og ny design har gitt Gilde-lam et løft. Sesong-produktserien «Hele Norges lam», Hverdagslam og Gourmetlam har gitt lam fra Gilde en verdivekst på hele 5,2 % de siste to årene. Derfor vil Gilde satse videre på disse produktseriene som fungerer godt både til hverdag og fest.

«Hele Norges Lam» finnes i butikkene i høst-sesongen. Denne produktserien kommer i nytt designuttrykk som er i tråd med den nye Gilde-identiteten vår. Gårdslandskapet og alltid norsk kjøtt blir fremhevet på produktpakkene. Hovedbudskapet til «Hele Norges lam» er at vi er 9000 bønder over hele landet som jobber hver dag for å sikre lammekjøtt av høyeste kvalitet.

NorgesGruppen kommer denne sesongen til å ha «Hele Norges lam» fra Gilde istedenfor Folkets lam. Det betyr mer Gilde fårikålkjøtt, lammelår og lammelår i skiver i Kiwi, SPAR, Joker og andre av NorgesGruppen sine butikker. Vi

Animalias beste tips for bruk av Sauekontrollen i en travel høstsesong

Av Mina Klaseie spesialrådgiver Sauekontrollen i Animalia

Se deg om på førstesida

Førstesida har kommet med nytt design i år. Den har nå snarveier til registreringer og rapporter som er aktuelle for sesongen i tillegg til noen utvalgte tall for besetningen. Du får raskt oversikt over om det er avviste slakt, manglende vekter, dyr solgt til deg e.l. du bør ta stilling til under Varslinger. Ønsker du å legge til dine egne snarveier til rapporter du bruker mye, har du mulighet til det.

Vei høstvekter!

Vi anbefaler på det sterkeste at alle lam veies om høsten, så snart som mulig etter sanking. Dette blir dyrets høstvekt. Du kan gjerne registrere flere vekter utover høsten som såkalt annen vekt. Høstvekt brukes i en rekke rapporter som gir deg oversikt over søyenes produksjon og snitt for besetningen.

Få oversikt over hvilke dyr som mangler ved sanking

Dersom du har registrert sauene dine som «sluppet» i Sauekontrollen, vil du underveis i høstsesongen kunne få ut en rapport over dyr som ikke er sanket (Manglende

sanking). Denne ligger under Varslinger på førstesida di. Dyr blir automatisk sanket i Sauekontrollen dersom de får en vekt etter 1. august (gjelder både søyer og lam) eller de flyttes fra et beite angitt som utmark til et beite angitt som innmark eller bingje i Beite/Bingje. Registrering av sanking kan også gjøres fra registreringsmenyen.

3 rapporttips

Vil du ha en rask oversikt over de enkeltes søyer sin produksjon i år? Da anbefaler vi *Vekt- og slakteresultat søye*. For å gruppere dyr, velge ut livlam (L), slaktelam (SL) og eventuelt kåringskandidater (KÅ) anbefaler vi *Disponering lam*. Husk at grupperingene (L, SL, KÅ) kan brukes som søkekriterie i mange rapporter. Til slutt anbefaler vi deg å ta en titt på besetningsnivå. Hvordan var høstvektene i år? Var det høyere lammetap enn normalt? Hva med lammetallet? Dette gir rapporten *Middeltall* deg svaret på. *Middeltall* viser tall for siste fem år, noe som gir deg god oversikt over utviklingen i din besetning.

forventer derfor at både designløftet og mer Gilde-lam vil bidra positivt for salget. Vi vil være til stede i fagpresse fra uke 36 og deretter vil vi reklamere for Hverdagslam, «Hele Norges lam» og Gourmetlam fra uke 37-40 på TV, digitale flater, print og i sosiale medier.

Mellom sesongene satser Gilde videre på Hverdagslam til hverdagsmiddagen og Gourmetlam til festmiddagen. Begge disse produktseriene har et design som fungerer godt og blir derfor ikke endret. Av Gourmetlam vil du finne diverse utbeinete produkter som filet, biff, bog og lår. I tillegg finnes det både carré og surra utbeinet lammelår med knoke av Gourmetlam.

Av Hverdagslam vil det være både strimler med og uten kebabkrydder, lammelår i skiver, koteletter og salgsvinneren lammekjøttdeig. I frysedisken finner du lammeskav.

Når det går mot jul, vil du se at pinnekjøttpakene også har fått et designløft der vi fremhever bonden, det fine kulturlandskapet og at Gilde betyr alltid norsk kjøtt.

Gilde er derfor klar for en ny lammesesong med et stort produktspekter som bør falle i smak for de fleste norske forbrukere.

ROS: Irene Haugalien og samboeren Stig Ola Odnes leverer lam med slakteresultat i toppklassen. Dette året har de fått ROS-tallerken av Nortura. I fjor mottok de ROS-kopp.

Trivsel i flokken gir gode ROS-resultater

KVAM: Sauebonde Irene Haugalien (29) er blant de 100 Nortura-produzentene i landet som har fått utdelt Norturas heder i porselen for god slaktekvalitet, ROS-tallerkenen.

Av Liv Jorunn D. Sagmo, Nortura

I et fjøs bygget av besteforeldregenerasjonen har Irene Haugalien og samboeren Stig Ola Odnes tatt fatt på arbeidet som nye drivere av gården Haugalia.

I Kvam, i Nord-Fron kommune, med stupbratte bakker ned mot dalen, satser de på ei næring som er tilpasset ressursene på stedet.

At odelsjenta Irene i 2018 valgte å ta over familiegården, kom nok ikke som en overraskelse på noen. I oppveksten har hun vært med foreldrene i arbeidet med sau gjennom hele året. Fra lamming, til beiteslipp, sanking og i oppspillet til neste års sesong.

- Å være med i arbeidet har alltid gitt meg mye glede. Å drive med sau gir meg noe som jeg ikke har funnet andre steder, forteller Irene som i tillegg er utdannet som og jobber deltid som vernepleier.

God balanse mellom fett og vekt

I fjøset, i arbeidet med sauene, opplever hun mestring. Det viser også tallene fra ROS-analysen, basert på siste lammesesonng. Og ROS-koppen hun mottok i fjor.

- Det er noe helt eget å ta imot lam, stelle med dem, se dem vokse og trives, for så å møte dem ute på fjellbeite på sommeren, sier Irene.

Med en gjennomsnittlig slaktevekt på 21 kilo, R+ i klasse, og kun 2 på fett, og en høy andel Gourmet-lam, er den unge bonden blant de 200 Norturaproduzentene, som har gjort seg fortjent til ROS-porselen både i år og i fjor.

- Vi er like spente på slakteresultatene på høsten, hvert år, forteller hun.

Produksjon: 100 vinterføra sau.

Areal: Omtrent 100 dekar dyrka mark pluss omtrent 80 dekar innmarksbeite.

Moh: 309.

Drives av: Irene Haugalien (29) og samboer Stig Ola Odnes. Sammen har de Åsmund Haugalien Odnes (21 mnd).

Sted: Kvam i Nord-Fron kommune.

Balansen mellom høy vekt og lite fett, er en utfordrende øvelse, forklarer Nortura-rådgiver Eirin Sveahaugen. Hun har vært Irenes rådgiver og fulgt henne siden overtakelsen.

- Dette er faktisk første gang på mine fire år som rådgiver i Nortura, at vi deler ut et ROS-tallerken til en produsent i Gudbrandsdalen, forteller hun.

Alle bidrar i arbeidet

Kalenderen viser slutten av mai, når Eirin Sveahaugen er innom gården med prestige-porselenet. Irene og Stig Ola er så vidt ferdig med lamminga, da den trakk ut dette året, på grunn av utfordringer med semin.

- Vanligvis klarer har vi lamming fra rundt 10 april til starten av mai. Men i år fikk vi et ganske langt opphold og hadde elleve søyer som lammet på mai på grunn av omløp, forteller Irene.

Ettersom den unge familien foreløpig har bolig i Vågå, ei lita times kjøring unna gården, har de under lamminga bodd på pikerommet i det røde huset som Irene vokste opp i.

- Det er ikke optimalt, men det går for en periode, sier hun og forteller at de snart flytter inn, etter en liten omrokking med foreldre og besteforeldre.

Med mange familiemedlemmer på samme sted, har de også mye hjelp til arbeidet.

- Alle bidrar for å få det til å gå rundt, forteller Irene.

God fysisk form og lite stress

Så hva er egentlig nøkkelen til de gode ROS-resultatene? Dette er et spørsmål som har mange svar, mener både bonden selv og rådgiveren.

De trekker fram avl, fôring, litt flaks på fjellbeite og fravær av stress i flokken, som gode nøkkelfaktorer i drifta. Summert sammen til det som populært kalles god dyrevelferd.

- Jeg har «arvet» ei besetning av faren min, som lenge har drevet målrettet og god avl. Derfor har vi en saueflokk som produserer jevnt i ytelse, forteller Irene.

Hun er også svært opptatt av at det skal være trivsel i saueflokken. Derfor har sauene god plass i bingene, og får gå inn og ut av fjøset på vinterhalvåret.

- Vi mener at sauer som er i god fysisk form, vil trives bedre og slik også produsere bedre, sier Irene.

Å redusere stress i flokken, er også en viktig faktor for familien. Dette praktiserer de ved å kun gi kraftfôr én gang i døgnet, da utdeling gjerne skaper en del uro.

På utmarksbeite holder dyra til i et område med lite trafikk av turgåere og løshunder, og derfor også lite stress blant dyra.

- Også har vi hatt flaks og sluppet unna de store rovdyrplagene, forklarer Irene.

RÅDGIVER: Nortura-rådgiver Eirin Sveahaugen deler ut sin første ROS-tallerken i Gudbrandsdalen siden hun startet som rådgiver 2018.

Påsettlam fôres hardt

God fôring er også en av brikkene i det store bildet. For eksempel fôres påsettlam hardt allerede fra innsett om høsten, og de trapper ikke ned med kraftfôr inn mot lamming.

Tanken bak dette er at ungsøyer skal være ferdig med vekst det første året, slik at de kan bruke resten av tida til å gi maks til lammene sine.

- Vi vet at mange trapper ned på kraftfôret inn mot lamming, spesielt på ungsøyer, for å unngå problematiske fødsler. Men det har vi ikke opplevd her, forteller Irene.

Ellers gir de hele flokken kraftfôr gjennom hele vinteren, men har ikke funnet behov for ekstra mineralnæring. De

MERKE: Merkene med navnet Irene på, var julegave fra foreldrene i forbindelse med overtakelsen.

LAM: Det er noe helt eget å ta imot lam, stelle med dem, se dem vokse og trives, for så å møte dem ute på fjellbeite på sommeren, synes Irene.

fôrer med det beste grovfôret om våren, og i lamminga gis det grovfôr tre ganger om dagen.

Fra lamming til beiteslipp på fjellet, går søyene med lam i de bratte beitene rundt gården og utnytter de første grønne stråene. Store inngjerda områder der det ikke er mulig å kjøre med traktor eller høste gras benyttes til beitedyra.

Utmarksbeite er tidlig klart, så allerede rundt 20.-31. mai kan dyra sendes til fjells. Irene og familien tar med mindre dyregrupper opp de bratte bakkene til seterstølen, som ligger på 750 meter over havet.

- Da er det godt å ha gjeterhund, sier Irene.

Fjellets slåttekår

Beiteperioden i Kvam strekker seg fra slutten av mai til starten av september. Målet er at alle lam skal være slakteklare når de sankes fra fjellet. I forbindelse med sanking blir lammene veid og holdvurdert. De som ikke regnes som slakteklare blir med ned til innmarksbeite og får gå der ei stund til.

- Da tar vi fra søya, slik at hun kan bruke energien til å bygge opp seg selv, og lar lammene gå på innmarka som har den beste kvaliteten på fôret. Vi ønsker i utgangspunktet å unngå slutfôring med kraftfôr. Rett og slett fordi sauen er fjellets slåttekår, sier Irene.

Vil føre arven videre

Forbedringer og investeringer har blitt gjort etter at de unge bøndene tok over Haugalia. Med et lammetall på 2,5-2,6 i gjennomsnitt, og en del kopplam som må følges opp, var det ingen vei utenom en ny drikkeautomat.

VALG: Irene Haugalien står fremfor et stort valg. Skal eller skal de ikke bygge nytt driftsbygg? – Det frister å bygge nytt, men det økonomiske er en utfordring, sier hun.

GJETER: Border collien «Pei» er god hjelp i arbeidet. Både på hjemmebeite og i fjellet.

I tillegg har de forbedret og forenklet systemet for til-delning av vann i fjøset, kjøpt nye fôrkrybber med metalgrinder for differensiert fôring, investert i ny brukt traktor, og harv, slodd, gjødselspreder og rundballklype.

De har også fått bygget sankekve på setra, sammen med sauekollegaene Mari Synnøve og Øystein Slåen.

Dessuten har Stig Ola leid inn gravemaskin og startet på arbeidet med drenering av jorda og fornying av eng.

- Det er en stor fordel at samboeren er fra sauegård og er interessert i jordarbeid og grovfôr-kvalitet. Jeg må innrømme at jeg er mest interessert i dyra, forteller Irene.

Flere investeringer venter også i framtida. De unge bøndene teller på knappene om de etter hvert skal bygge ny driftsbygning.

- Fjøset er gammelt og utslitt, det har gjort nytten sin til nå, men noe må gjøres etter hvert. Ideen om et nytt fjøs er selvfølgelig veldig fristende, men det økonomiske er en utfordring. Brutalt ærlig, sier Irene.

Enn så lenge er målene å drive med samme produksjonsvolum som i dag.

- Så lenge jeg har glede av det, så vil jeg drive med sau. Det er hardt arbeid, men jeg synes det er givende og interessant. Jeg har selv hatt en fin oppvekst på gården, og ønsker at sønnen vår skal få samme muligheten, sier Irene.

Matkjedeinformasjon (MKI) og transportdyktighet

Matkjedeinformasjon, ofte forkortet som MKI, er informasjonen om dyret og hvordan det har hatt det på gården. For eksempel om dyret har vært medisinert, om dyret kommer fra en besetning med restriksjoner grunnet smittsomme sykdommer, eller om dyret har et avvik som krever tilpassing på inntransport eller slakteri.

Denne informasjonen skal slakteriene og Mattilsynet ha senest dagen før dyret blir slaktet. Derfor sjekker Nortura MKI på alle besetninger som har innmeldt dyr. Slik kan man sikre at dyr med tilbakeholdelsesfrist grunnet antibiotikabehandling, eller at buskaper med restriksjoner, ikke blir slaktet og kommer inn i varestrømmen.

Du må også ved innmelding fortelle om noen av slaktedyra har avvik. Når våre transportplanleggere får denne informasjonen på forhånd, kan de legge opp til en mer tilrettelagt transport for dyr med avvik, slik regelverket krever.

Først må du vurdere om alle slaktedyra dine er transportdyktige. Mattilsynet har laget en rettleider til hjelp for å vurdere dette. Den finner du ved å gå inn på Medlemsportalen og søke på «Transportdyktighet». Dyr med avvik, men som du likevel vurderer som transportdyktig, skal det varsles om til Nortura. På ny elektronisk innmelding kan du melde fra om en eller flere av følgende tilstander: Svak halthet, brokk, behandlet framfall/prolaps, gjensittende sting etter operasjon, delvis avstøtt jur, gamle bruddskader, medfødt skavank, helt eller delvis blind, vomiskinn og annet. I tekstfeltet skriver du nummer på øremerke. Er det lammeringleder som melder inn dyr på vegne av deg, så må du informere om type avvik og individnummer til han/henne.

Småfe med avvik skal merkes

Småfe med avvik skal også merkes, f.eks. med rød vannfast tusj i panna, slik at sjåføren kan sjekke dyrene og vurdere om de er transportdyktige. Det er sjåføren som til sist avgjør om dyret kan bli transportert. Tilsynsveterinær skal også kontrollere dyrene når de kommer på slaktefjøs.

Foto: Linn Hege Engen

Sauesank ved Bakkenosi ved Jordalen, Vossestrand. Foto: Kari Mørkve Jordalen

Tar en grundig sjekk før fjellsending

Av: Liv Jorunn D. Sagmo og Grethe Ringdal

NUMEDAL: Når John Bergerud og Grethe Ringdal sender sau og lam til fjellbeite, er det ikke uten en grundig sjekk for å sikre at alle dyr er beitedyktige.

Lite er overlatt til tilfeldighetene på gården Borge i Numedal. Inne i fjøset har John Bergerud og samboer Grethe Ringdal rigget seg til med vekt, notatblokk, sauekontrollen på app og snyltemiddel for å gjøre en siste sjekk av dyra før fjellsending.

- Vi vil være helt sikre på at dyra som sendes til fjells, har en mulighet til å klare seg. Er lammene for eksempel for små, har sår, halter eller har diare holder vi dem hjemme en stund til, forteller Grethe.

- I tillegg sjekker vi alltid jur, klauver og hold på søyene, legger hun til.

At dyra skal ha en god sommer på fjellet og utvikle seg godt, har sauebonden John jobbet målrettet mot i alle år. Kanskje ekstra målrettet etter at Nortura-rådgiver Grethe kom flyttende til gården for 12 år siden.

- Det er viktig å presisere at vi driver på vår måte, ut fra de mulighetene vi har her på gården. Dette er ikke en fasit for alle, sier Grethe.

Arbeidet har gitt resultater. I fjor mistet de kun fire lam av de omtrent 400 som ble sluppet til fjells.

- Mye av grunnen er også at vi ikke har rovdyr i området. Har man rovdyrangrep hjelper det ikke hvor fine lammene er ved slipping, sier Grethe og tar alle slags forbehold.

Kjører puljevis i dyrehenger

Etter nøye vurdering rundt tidsbruk til tilsyn og andre oppgaver, har de valgt å sende alle dyra på beite nærmere hjemme, omtrent ei mil fra gården. Tidligere var deler av flokken på Hardangervidda.

Den relativt korte veien til fjellbeite gjør at Grethe og John kan sende sauene puljevis til fjells, på tre ulike slepplasser, og derfor være strengere i utvelgelsen av beiteklare grupper. Selv lar de alltid søyer og lam som trenger daglig tilsyn, gå hjemme.

- Vi har mye hjemmebeiter så terskelen for å holde dem hjemme, er lav, forteller Grethe.

John og Grethe klare med vekt, notatblokk og alt som må til for sjekk av søyer og lam før fjellsending. Foto: Liv Jorunn D. Sagmo

Utfordringen med hjemmesau er imidlertid snylterproblematikk. For å dempe presset har de mulighet til å veksle beiter med ammekyrne.

- Pluss av vi diskuterer med lokale dyrleger og tar eventuelle avføringsprøver, forteller rådgiveren.

Når det kommer til kopplam, skal de ut på beite rundt gården først når resten av besetningen er reist til fjells. Målet er å levere dem så tidlig til slakt, slik at de treffer høy pris i prisløypa om høsten.

Grethe og John transporterer dyra til fjells selv, i en dyrehenger med fire rom over to etasjer. Det er plass til 4 søyer med egne lam i hvert rom.

- Når søya får stå sammen med lammene sine, blir det en roligere dyregruppe sammenlignet med når de splittes og står hver for seg, forteller John som i flere år sendte deler av besetningen på Hardangervidda med dyretransport, der man av sikkerhetshensyn måtte sortere små og store hver for seg.

Spreke dyr på hjemmebeite

Denne dagen, mot midten av juni, har John og Grethe nylig hatt ei lang arbeidshelg med fjellsending. I løpet av drøye to dager har de, og Grethes sønn Henrik, kontrollert og sendt halvparten av besetningen til sleppstedene Rykkfoss, Repeset og Bjørstulia

- Det har vært sein vår i år. Det har vært kaldt lenge. Vanligvis er dyra i fjellet litt tidligere, forteller John.

Heldigvis har de fortsatt mye godt beite hjemme rundt gården, som ikke inngår i forgrunnlaget til vinteren. Mesteparten av vinterfåret slår de nede i bygda på leid jord.

- Da jeg tok over gården i 1992 vurderte jeg om vi skulle dyrke opp noen av arealene rundt gården. Men siden det er så bratt her, så fant jeg ut at jeg heller ville bruke områdene til innmarksbeite, forteller John.

- Bratt og ulendt kulturbeite er en fordel for sau og lam. Da får de god mosjon og lærer seg å følge hverandre, som i fjellet, mener Grethe.

En annen fordel med innmarksbeite tett på gården, er at tilsyn og oppfølging av dyr blir langt enklere.

- Vi går daglig i beitene om våren, for å se at det går bra med dyra, sier Grethe.

Gode hjelpemidler i drifta

Rundt 15.-20. mai slippes søyer og lam på innmark. Alle søyer går med radiobjelle fra Telespor og merkes med «slips» i fargekoder. Grønt merke betyr at søya går med ett lam, uten merke betyr to lam, gult merke betyr tre lam. Slips, kikkert, radiobjeller, gjeterhunder og sauekontrollen er de viktigste hjelpemidlene for Grethe.

- «Slipsene» gjør tilsynet enklere. Da kan jeg stå et godt stykke unna med kikkerten min og se om søya går med lammene sine, forteller Grethe.

Slik blir det mindre stress i flokken, forklarer hun.

Radiobjellene forteller henne hvor sauene befinner seg i landskapet, og sender varsler hvis søya har vært for lenge i ro på ett sted.

- Fjellbeite har mye skog og ulendt terreng, så det er ikke så lett å finne dem uten radiobjellene, forteller hun.

Når det kommer til antall lam som søya får gå med i fjellet, tar de en vurdering i hvert enkelt tilfelle.

- Tidligere tok vi kategorisk bort det tredje lammet, men

Gårdsnavn: Nordre Borge

Produksjon: 250 vinterfôra sau, ammekyr, ni mordyr.

Areal: 47 dekar dyrka mark hører til gården, leier i tillegg 250 dekar. 750 daa inngjerdet kulturbeite. 1000 dekar produktiv skog, 2000 dekar uproduktiv. Tre seterstøler hører til gården.

Drives av: John Bergerud og samboer Grethe Ringdal (Nortura-rådgiver på storfe og småfe).

Moh: 562

Sted: Borgegrend, Numedal, Nore og Uvdal kommune, Viken fylke.

Beiteområde: Borgemarka 800- 1400 moh.

da ble det også mange kopplam, forteller John.

Nå lar de søyene gå med tre lam på hjemmebeite, og tar en vurdering før fjellsending. I Sauekontrollen kan de se avdråtten på søya fra tidligere år, som gir et godt grunnlag for utvelgelsen.

- Er søya og lammene i godt hold, og er lammene vitale og jevne, så får de gå sammen hele sommeren. Hvis ikke, tar vi fra det minste og lar det gå hjemme sammen med kopplamma, vi har da et eget opplegg i starten for de lamma som eventuelt blir tatt fra slik at de blir tilvendt på kraftfôr i tillegg til beite, forteller Grethe.

- Faren kan jo være at de blir tapere, men vi synes det har godt greit å gjøre det på denne måten, forklarer hun.

Logistikk i fjøset

Border Collie «Fly» lyster signalene fra Johns fløyte, og kryper rolig fremover i gresset. Nye signal fra bonden ►

Grethe og Jon transporterer dyra til fjells selv, i en dyrehenger med fire rom over to etasjer.

Litt kos med gjeterhundene Senta og Sanki må til mellom arbeidsøktene, synes Grethe.

og gjeterhunden løper raskt ut i ytterkanten for å drive sauene mot driftsbygningen.

- Hundene gjør at jeg kan hente sauene inn i fjøset, alene, sier John og sidestiller hund med traktoren!

Med sauene vel tilbake i fjøset, starter arbeidet med å sjekke dyra. Fjøset har to fôrbrett, med avdeling på hver side, og en drivgang i midten.

- Drivganger er helt nødvendig i fjøset for å få en god og effektiv logistikk, og gjør at jeg enkelt flytter dyr rundt i fjøset alene, sier John.

Plotter vårvekter i sauekontrollen

Så starter selve logistikk-operasjonen på sommerens sjekk, inne i fjøset. Med erfarne bevegelser får den mangeårige saueklipperen hentet første lam, gitt snyltemiddel og ført det inn på vekta.

- 18 kilo! rapporterer han til Grethe som fører regnskap over individnummer, vekt og nummer på mor.

- Jeg kunne kanskje ha plottet vekter rett inn på sauekontrollen via mobilen, men jeg synes det er greit å ha det på papiret. Sånn sett er jeg kanskje litt gammeldags, sier Grethe.

Det er ikke vårvektene som alene avgjør hvilke lam som er klar for fjellbeite.

- Vi ser an hvert individ. Vi ser om det er i god vekst, og om de er livskraftige, forteller Grethe.

Alle bortsett fra ei søye med to unge lam, blir vurdert som beiteklare.

- Dette er det ene av lammene til Aurora, forteller Grethe, når et stort lam klokker inn på 28 kilo.

Auroras lam nummer to er også i mildt sagt godt hold, og veies til 26 kilo.

- Det er stor forskjell i fødselstidspunkt og man kan fort la seg lure av at de største lamma, men det er lammets daglige tilvekst som er viktig. Samtidig som man kan korrigere lamma i Sauekontrollen til en gitt alder for å kunne sammenligne dem, forklarer Grethe.

Vil spille på lag med hyttefolket

Etter en liten pause og matbit ved kjøkkenbordet er Grethe og John klar for fjellsending. Grinder settes opp i fjøset, og dyrehengeren rygges tett inn til utgangen. Dyra går på bilen, og John kjører firehjulstrekkeren pent og pyntelig langs gårdsveien, og innover i retning fjellet.

Tips til vellykket beiteslipp

- Vurder vær og beiteforhold kritisk før slipp. Faren for å miste lam er størst hvis det er dårlig vær, store bekker osv.
- Påse at du sender friske, spreke lam til fjells som følger mor.
- Ikke slipp for mange på samme sted, og tenk over HVOR du slipper. Følg dyra vekk fra åpenbare farer som for eksempel bilveier etter slipp. Følg sauene gjerne opp til en salteplass.
- Vær der etter slepp til du ser at lamma følger mor.
- Etter slepp er det lurt å føre hyppige tilsyn. Det er mange menneskeskapte feller som gjerder og forfalte bygg, som dyra kan sette seg fast i.

- Jeg kjører forsiktig, slik at det ikke blir noen klem-skader på vei opp bakkene, forteller John.

- Ved slepp langs setervei følger vi dyrene inn til salteplassen slik at vi får dem vekk fra veiene hvor bilene ofte tar lite hensyn til beitedyr. Vårer med mye nedbør kan og gi store bekker som det er viktig å være oppmerksomme på. Det er også en stor fordel om man kan slippe en godværsdag, legger han til.

Skjønt alle er ikke like forsiktig på gasspedalen som bonden selv, og høy fart langs smale grusveier kan splitte søya fra lammene sine. Derfor har John og Grethe satt opp skilter som varsler om beitende dyr og fartsgrenser, innover mot hyttefeltet. De ønsker å spille på lag med hyttefolket.

- Før vi slipper sauene bruker vi å legge ut ei melding på facebook-gruppa til hytteforeninga her oppe. Da forteller vi at vi skal slippe sau, og ber folk følge med om de ser sauer som sitter fast eller lam som går alene, forteller Grethe.

- Det er selvfølgelig pluss og minuser med dette, og man kan regne med en del ekstra telefoner, legger hun til. Vel fremme ved setra slippes dyra av hengeren og de sprinter bortover veien. Men jobben er ikke over. Nå starter en intensiv periode med tilsyn i fjellet.

- Vi er ekstra nøye med tilsyn den første perioden, før de trekker lengre opp på fjellet. Det er mange menneskeskapte feller som gjerder og forfalte bygg, som dyra kan sette seg fast i. Da er tilsynet forskjellen på liv og død, sier Grethe.

Mattilsynet sier:

«Sau som slippes på utmarksbeite skal være friske, lammene skal være livskraftige og i og stand til å følge mor, og få nok melk og beite til en tilfredsstillende tilvekst. Sjuke/svake søyer og lam skal holdes på hjemmebeite til de eventuelt blir i god nok stand til å slippes på utmark. Vurdering av beitedyktighet omfatter en vurdering av søyene, lammene og søya sammen med lamma»

Sauer som ikke skal slippes på utmark er:

- Dyr som halter eller har andre skavanker, for eksempel brokk.
- Søyer med mastitt eller speneskader.
- Søyer og lam med munnskurv. Smitten kan spres og risiko for mastitt er stor.
- Dyr med symptom på sykdom. (Henger etter flokken, feber, diaré mm.) Kan slippes på utmark når de blir friske.

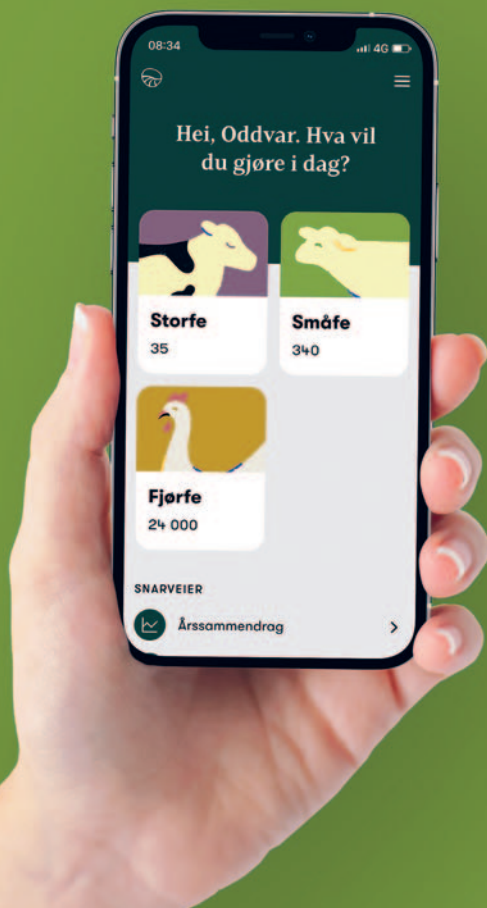
Nytt digitalt samarbeid på gang!

Nå vil vi gjøre samarbeidet mellom deg og Nortura enklere, sikrere og mer verdifullt. De fleste er digitale. Derfor er målet å lage en tjeneste som gjør det like lett å melde inn dyr som å sjekke været på yr. I midten august lanserer vi en ny og sikker digital tjeneste for innmelding av småfe inkludert løsning for lammeringsledere. Vi er helt avhengige av å kunne stole på hverandre, også på nett. Tilliten du har til nettbanken din, eller til yr.no, skal du også ha til Nortura. Det er særlig viktig for oss som driver med levende dyr og med matproduksjon. Vi må bli bedre på sikkerhet, bedre på å dele data med hverandre, og bedre på å kommunisere digitalt. Vi må rett og slett utvikle digital tillit. Sammen med dere som driver med småfe tar vi første skritt nå i august.

Sammen med lanseringen av innmeldingsløsningen, vil det også bli laget instruksjonsvideo og enkle bruksanvisninger på hvordan både enkeltmedlemmer og lammeringsledere melder inn dyr. Ny digital innmeldingsløsning vil også være tema på informasjonsmøtene vi skal ha før årets slaktesesong.

Det som blir lansert i august er kun innmelding. Nye digitale tjenester vil komme etter hvert.

Vi gleder oss til utviklingen av det digitale samarbeidet med Nortura-sauebonden!

Fagutvalet for småfe i Nortura

Fagutvalet for småfe skal gje konsernstyret og administrasjonen i Nortura råd i saker som gjeld småfe og består av dyreslagsrepresentantane i dei seks arbeidsutvala i regionane. I tillegg er ein representant frå konsernstyret med. Har du saker som gjeld sau som du ynskjer å ta opp i organisasjonen, så ta kontakt med Fagutval småfe som består av:

Leiar og frå Region Midt

Bård Tore Berntsen
Øver Illøkkja
7391 Rennebu
Tlf: 901 62 935

Region Øst

Steinar Staaland
Kallerudvegen 286
3628 Veggli
Tlf: 414 58 638

Nestleiar og frå Region Innlandet

Wenche E. Rustad Wangen
Rustadlinna 157
2849 Kapp
Tlf: 469 68 479

Region Agro

Tor Halvard Mosdøl
Kyrkjevegen 10
4754 Bykle
Tlf: 992 98 390

Region Nord

Sunniva Skogan
Hamnvågneset 39
9055 Meistervik
Tlf: 468 18 947

Frå konsernstyret:

Hans Amund Braastad
Fåvangvegen 611
2634 Fåvang
Tlf: 907 66 034

Region Vest

Reidar Kallestad
Keilegavlvegen 15
5953 Fonnes
Tlf: 415 60 048

LAM 2023 på Scandic Hell

Snart er det gått tre år sidan vi samla nesten 500 sauebønder og andre saueinteresserte til kongress i Tromsø. Nortura, Animalia, Felleskjøpet, Norsk Sau og Geit og Norsk Landbruksrådgiving har nok ein gong sett ned ein arrangementskomité med mål om å arrangere ny kongress helga 17.-19. februar 2023. Denne gongen samlast vi i Trøndelag, nærare bestemt Scandic Hell på Stjørdal, i gangavstand frå Trondheim Lufthavn Værnes. Planen er å arrangere busstur til gode sauekollegaer i lokalområdet på fredag og at sjølve kongressen går føre seg laurdag og søndag. Laurdagskveld blir det som vanleg stor festmiddag. Sett av helga alt nå. Meir informasjon om påmelding og fagprogram kjem på <https://medlem.nortura.no/smaafe/> og i Sau og Geit nr 5.

Team småfe i Nortura

Team småfe i Nortura består av rådgjevarar med allsidig kunnskap om sau. Nokre av oss er kombinert storfe- og småferådgjevarar. Vi skal hjelpe sauebonden til eit best mogleg økonomisk resultat gjennom eit godt samarbeid med Nortura og betre drift på garden. På medlem.nortura.no/smaafe finn du meir informasjon om oss, fagtilbodet vårt og korleis vi kan hjelpe til å utvikle produksjonen din. Her finn du også eit fagbibliotek med tips og råd om korleis du kan bli ein betre sauebonde. Under "Temahefte" har vi samla alle temahefta våre som handlar om det meste som det er viktig å ha kunnskap om når ein er sauebonde: føring, inn- og utmarksbeite, helse, økonomi, klauvstell, lammetap og bygging av funksjonelle sauefjøs.

Under «Året rundt med sau» går vi igjennom eit saue-år og kva ein sauebonde bør gjera i dei ulike årstidene for å lykkast med produksjonen sin. I artikkelen er det lenker til Temahefte og fagartiklar for den som vil fordjupe seg vidare i eit tema.

Under «Beregningskalkulatorer» kan du laste ned desse reknearka:

- 1) Slakteoppgjerskalkulatoren – med dette reknearket kan du rekne på det mest økonomiske slaktetidspunktet for lamma dine
- 2) Nortura Saueføring- med dette reknearket kan du lage ein plan for vinterføring av sauene og slutføring av lam som ikkje er slaktemogne

Før årets lammeseson vil Team småfe arrangere sesongmøter for å diskutere sau, marknad og fag. Gjennom pandemien har vi også fått god erfaring med digitale møter. Ein del av sesongmøta blir difor digitale. Sesong-

møta er ein viktig møteplass for gode sauekollegaer. Følg med på møtekalenderen på Medlemsportalen når det er sesongmøte i området ditt, eller klikk deg inn på eit digitalt sesongmøte.

Team småfe skal vera eit av dei viktigaste verktøya for sauebonden i Nortura.

Visjonen for jobben vi gjer er:
BEST PÅ SAU, SAMMEN MED OSS!

Nord	Tlf.
Bernt Mikalsen	481 84 782
Linn Hege Engen	476 65 959
Midt	
Agnete Lien Aunsmo	926 46 319
Vest	
Johannes Nedrebø	905 71 243
Per Johan Lyse	470 36 006
Øst	
Eirik Kolbjørnshus	906 36 310
Grethe Ringdal	991 59 210
Liv Astrid Varlo	481 92 911
Torhild Sisjord	902 04 121
Agro	
Stian Espedal	979 58 151
Marit Elise Smith Eidet	928 87 993
Øystein Bjelland	992 56 458
Innlandet	
Eirik Kolbjørnshus	906 36 310
Arild Fallingen	906 86 263
Kjersti Norin	901 85 079
Synnøve Kjaserud	919 99 752
Knut Evensen	905 75 919
Toril Hårdnes	416 31 205
Fagsjef	
Finn Avdem	971 77 659

Foto: Linn Hege Engen

Tlf. **955 18 400**

medlem.nortura.no/smaafe